

De vader van Carel Banse jr. was veteraan:

‘Als kind kon
ik zijn houding
niet plaatsen’

Als *horma!* aan zijn vader maakte Carel Banse jr. een boek waarin 13 Indië- en Nieuw-Guinea veteranen hun verhaal doen. ‘Ik moest iets doen om die geschiedenis onder de aandacht te brengen.’

Eind vorig jaar verscheen *Onbereikbaar dichtbij*. Het boek, een initiatief van Carel Banse jr. en Marty Picauly en onder redactie van Wies Groeneveld, bevat verhalen van veteranen die tijdens de dekolonisatieoorlog tussen 1945-1949 werden ingezet om te interverniëren in het geweld dat vele slachtoffers maakte, met name onder Indische Nederlanders. De veteranen die aan het woord worden gelaten, maken deel uit van de groep van circa 220 duizend militairen die al dan niet vrijwillig een oorlog in werden gestuurd. Het is een beladen stuk geschiedenis dat nog altijd veel emoties oproept. Emoties die er lang voor gezorgd hebben dat veteranen zich niet uitspraken over hoe zij hun uitzending toen hebben beleefd en hoe die ervaringen soms voor het leven tekende. Zou de tijd dan eindelijk rijp zijn om via hun verhalen terug te kijken op dit pijnlijke en complexe hoofdstuk in de Nederlandse geschiedenis? In *Onbereikbaar dichtbij* delen dertien Indië- en Nieuw-Guinea-veteranen zeventig jaar na dato hun ervaringen.

Carel Banse: 'Ik ben op 11 oktober 1955

geboren in Overschie, Rotterdam. We woonden uiteindelijk met zeven kinderen op een vierkamer flatje. Als oma over was, dan sliep zij ook bij ons. Mijn oom, die bij de marine werkte, logeerde bij ons als hij in Nederland was. En dan was er nog de visite die altijd kon blijven slapen. Die sliepen dan op matrassen in de woonkamer. Waar die vandaan kwamen weet ik niet, maar het kon allemaal. Het was altijd een grote gezelligheid bij ons thuis.' Wanneer ik Carel Banse jr. vraag naar zijn familieverhaal, dan toont hij een Indische familie zoals wij die graag zien: een familie waar gezelligheid en gastvrijheid de boventoon voeren en waar de deur altijd open staat - voor iedereen. Toch is dit niet het belangrijkste verhaal dat Carel jr. met mij wil delen. Het gaat hem meer om het verhaal achter dit verhaal. Een verhaal van oorlog, ontbering, ontheemd raken en aanpassen. Een verhaal dat binnen zijn Indische familie voelbaar aanwezig was, ook al werd er nooit openlijk over gepraat: 'Ik ging vaak logeren

bij mijn oma. Oma was alleenstaand, maar ze had wel gastarbeiders in huis. Die vonden bij haar een geweldig warm nest. Als we gingen eten, dan aten we eigenlijk alleen maar rijst met een stukje vlees of ikan en sambal uit de tjobek erbij, zittend op de keukenvloer. Voordat ze begon met koken, mocht ik de rijst uit een grote baal scheppen, die in de voorraadkast stond. Die kast zat altijd helemaal vol met levensmiddelen. Als kind stond je daar niet bij stil, maar oma had met haar vier kinderen in het jappenkamp gezeten en had daar altijd mis gegrepen. Dat zou haar in Nederland nooit meer overkomen.'

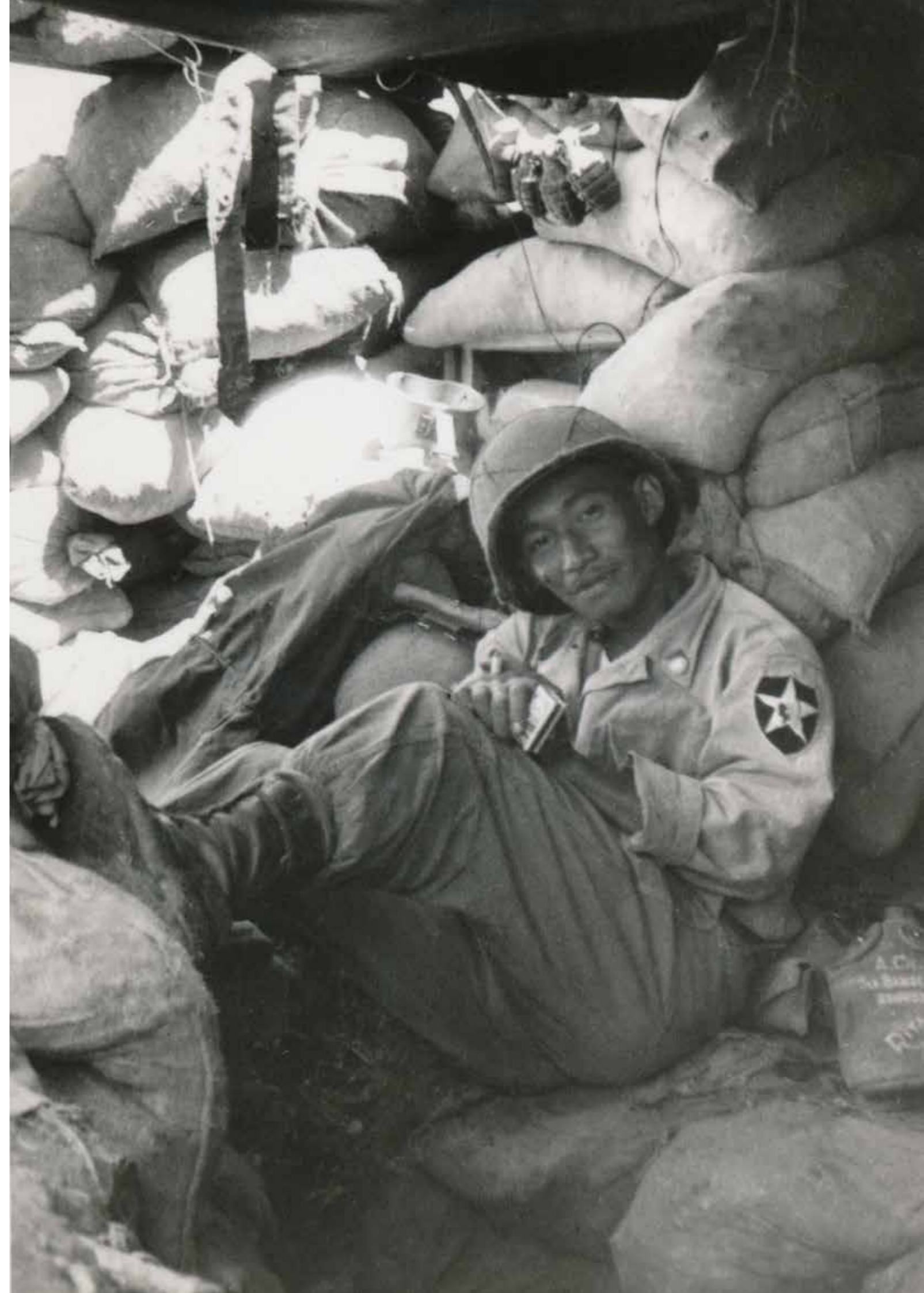
Binnen het gezin waarin Carel jr. opgroeide, lag de oorlog altijd net onder het oppervlak. Dat de oorlog ontegenzeggelijk sporen had achtergelaten in het ouderlijk gezin, ervoer hij vooral in de relatie met zijn vader – al realiseerde hij zich dat later pas: 'Mijn moeder was de spil van het gezin. Mijn vader was als beroepsmilitair veel weg. En als hij dan in het weekend thuis was, dan moesten wij, kinderen, stil zijn. Hem werd alle rust gegund. Maar er waren ook momenten dat ik samen was met mijn vader. Mijn vader mijn was heel artistiek. Hij kon tekenen, schilderen en maakte vliegers voor ons. Als hij aan het schilderen was, dan riep hij mij bij zich en dan mocht ik de penseel in de verf dopen en hem aangeven. Ik vond dat geweldig! Als het klaar was, dan had ik echt het gevoel dat we samen iets gemaakt hadden. Als kleine jongen zag ik mijn vader als een held, omdat hij als militair vrede ging brengen in de wereld. Dan was ik trots op hem en wilde ik net zo zijn als hij. Maar naarmate ik ouder werd, was ik ook weleens teleurgesteld in hem. Dan dacht ik: waarom sta je nooit langs de lijn als ik aan het voetballen ben? Waarom zeg je nooit iets als we weer eens in de krant staan? Nu weet ik dat hij moeilijk zijn gevoelens kon uiten, omdat hij zoveel verloren had waaraan hij gehecht was. Maar als kind kon ik zijn houding niet plaatsen, het was net alsof het hem niets deed. Ook al was hij fysiek dichtbij, ik voelde altijd een zekere afstand. Als ik nu terugkijk op mijn

jeugd, dan denk ik: hij leek onbereikbaar voor mij. Maar misschien was ik wel onbereikbaar voor hém. Misschien had ik minder boosheid en teleurstelling moeten tonen, had ik meer moeten vragen, had ik beter naar hem moeten luisteren, naar het verhaal achter het verhaal.'

Acht jaar na de dood van zijn vader ging

Carel jr. alsnog op zoek naar het oorlogsverhaal van zijn vader. Wat die zoektocht in versnelling bracht, was dat hij in 2013 gevraagd werd om een toespraak te houden tijdens de Indiëherdenking in Rotterdam. En zo kwam langzaam het besef dat zijn vader wel degelijk getekend was door de Japanse bezetting en de dekolonisatieoorlog die daarop volgde. 'Toen ik gevraagd werd die toespraak te houden, heb ik spontaan ja gezegd. Maar ik dacht wel bij mezelf: wat ga ik dan vertellen, als jong broekie die de oorlog niet heeft meegemaakt? Toen ik naging wat ik mij kon herinneren - mijn oma met haar voorraadkast vol levensmiddelen, mijn moeder die van niets iets kon maken, waardoor er altijd iemand kon blijven eten, mijn vader die niet kon zeggen dat hij van me hield en dat hij trots was op me was – besepte ik dat ik wel degelijk dingen had meegemaakt die met de oorlog te maken hadden, en dat ik thuis geconfronteerd was met de gevolgen van die oorlog. De trauma's die de eerste generatie opliep, heeft ze onbewust doorgegeven aan de tweede generatie, die deze vervolgens weer doorgaf aan de derde generatie. En dat alles omdat ze er niet over wilden - niet over konden praten. En toen is het moment gekomen dat ik dacht: ik moet de keten verbreken. Ik moet iets doen om die geschiedenis onder de aandacht te brengen, ik wil iets doen om een eerbetoon te brengen aan mijn vader en alle andere veteranen, oud en jong. En ik wil iets doen om jongere generaties ervan bewust te maken dat vrede niet vanzelfsprekend is.'

Het boek *Onbereikbaar dichtbij* is een van de resultaten van die drijfveer. Carel jr., die in de voetsporen van zijn vader trad en als

officier carrière maakte bij de Koninklijke Luchtmacht, kwam op zijn werk in aanraking met veteranen die in Indië en Nieuw-Guinea gevochten hadden. Het idee werd geboren om een boek samen te stellen waarin zij hun verhalen en herinneringen kwijt konden, om ze alsnog een plek te geven. Tegelijkertijd maakte Carel jr. een persoonlijke zoektocht door. Bij het schatgraven stuitte hij al snel op groot familieleed, leed dat onlosmakelijk met de oorlog verbonden was: ‘Mijn vader en moeder kregen vijf kinderen die allemaal vernoemd zijn naar familieleden van mijn vader. Ik ben naar mijn vader vernoemd en mijn twee broers naar de broers van mijn vader. Later kwam ik een stamboom tegen die mijn vader getekend had. Toen bleek dat mijn vader, die in 1929 is geboren, zijn vader verloor toen hij 6 jaar was. Zijn moeder verloor hij twee jaar later en toen mijn vader vijftien was, kwamen zijn twee broers op zee om toen ze naar Japan verscheept werden. Met drieëntwintig jaar verloor hij ook nog eens zijn zus, die overleed aan de gevolgen van de oorlog. Met drieëntwintig jaar was mijn vader ontheemd, verweesd - de enige overlevende eigenlijk. Hij kwam terecht bij een oom en tante, waar hij niet goed behandeld werd. En zo is hij met achttien jaar in dienst gegaan bij het KNIL. Dat was in 1948. En wat ik dan begrijp, is dat hij in dienst zo’n beetje zijn tweede familie heeft gevonden. Ondertussen heeft hij mijn moeder leren kennen, die al twee kinderen had, en samen stichtten zij een gezin. Toen het KNIL werd opgeheven ging hij over naar de Koninklijke Landmacht. Hij is naar Nederland gestuurd om opleidingen te volgen. Van daaruit is hij tweemaal uitgezonden naar Korea en eenmaal naar Nieuw-Guinea.’

Over wat hij meemaakte tijdens die oorlogen, heeft zijn vader nooit kunnen praten – zelfs niet op zijn sterfbed. ‘Mijn vader had al lange tijd kanker. Toen ik hem op een dag opzocht, trof ik hem aan in bed, in een foetushouding. Ik ben naast hem gaan zitten, op de grond, en heb een arm om hem heen gelegd. Hij was helemaal verstijft.

Ik wilde met hem praten, maar hij kon dat niet. Dus ben ik gaan praten. Ik heb hem gezegd: ik begrijp het wel, het is goed zo, het is goed. Ik voelde zijn lichaam onder mijn arm ontspannen. Een week later is hij overleden. Toen we afscheid van hem namen, stonden de Korea-veteranen om zijn kist en heb ik mijn mooiste uniform aangetrokken en een toespraak gehouden. Na afloop kwam een oudere Indische dame naar mij toe. Ze vroeg: ‘Bent u nou Carel? Echt, uw vader raakte niet uitgepraat over u! Hij was zo trots op u!’ Toen was voor mij de cirkel rond. Wat hij nooit heeft kunnen zeggen, vertelde zij.’

Ondertussen heeft het boek Carel jr. in contact gebracht met meer mensen die zijn vader gekend hebben en kan hij zijn zoektocht voortzetten. Niet alleen om *hormat* aan zijn vader te brengen en alsnog erkenning te vinden voor het oorlogsleed dat hij en andere Indië-veteranen hebben doorstaan, maar ook om inzicht te krijgen in hoe oorlog doorwerkt in zijn eigen leven.

‘Mijn vader heeft tot aan zijn sterfbed met oorlogstrauma’s rondgelopen zonder erover te praten. In de tijd dat hij naar Nederland kwam, was er weinig oor voor zijn verhaal, dus leerde hij – zoals zoveel veteranen uit de Indische gemeenschap - om niet over zijn oorlogservaringen te vertellen. En dat is jammer, want daardoor kon er geen verwerking op gang komen en heb ik als kind de gevolgen van oorlog moeten ondervinden, zonder mijn of zijn gevoelens te begrijpen. Toen ik zelf vader werd, wilde ik het anders doen. Ik wilde die bagage niet op de schouders van mijn kinderen leggen. De keten moest worden verbroken. Maar goed, dat hebben mijn ouders natuurlijk ook gewild: we moesten onze diploma halen – dat was heel belangrijk – en naar de toekomst kijken, niet naar het verleden. Maar door niet over het verleden te praten hebben ze ons juist belast, tegen hun wil in. Ik probeer wel naar het verleden te kijken om inzicht te krijgen in wat het met mij gedaan heeft. Ik probeer daarmee te voorkomen dat mijn kinderen last krijgen van waar ik last van heb gehad.

FOTO: SHALITA DIETRICH

Onbereikbaar dichtbij is inmiddels uitverkocht. Wilt u meehelpen een herdruk mogelijk te maken, bel dan Carel Banse (06 – 447 529 34) of Marty Picauly (06 - 523 124 72) Meer informatie of inschrijven: www.onbereikbaarichtbij.nl

En natuurlijk lukt dat ook niet altijd. Maar ik zie wel opvallende parallellen tussen het leven van mijn vader en het mijne. Net als mijn vader heb ik mij in mijn werkzame leven bij Defensie ingezet voor vrede en vrijheid van anderen en net als mijn vader was ik veel van huis. Maar in tegenstelling tot mijn vader probeer ik mijn emoties en kwetsbaarheden te delen. In het volle bewustzijn dat dat niet altijd even gemakkelijk is. ■